

КӘСІПОРЫННЫҢ РЕСУРСТЫҚ ӘЛЕУЕТІН ПАЙДАЛАНУ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ ӘДІСТЕРІ

Кереева А.Р., оқытушы-лектор

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: Kira_a86@mail.ru

Бұл мақалада кәсіпорынның ресурстық, өндірістік және экономикалық әлеуетін кешенді үйлестіру және өнімнің бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін кәсіпорын ресурстарын пайдалану тиімділігін арттыру әдістері қарастырылған. Кәсіпорынның ресурстық, өндірістік және экономикалық әлеуетін кешенді үйлестіру және өнімнің бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін кәсіпорын ресурстарын пайдалану тиімділігін арттыру бойынша ұсыныстар әзірленді.

Тірек сөздер: кәсіпорындар, фактор, бәсекеге қабілеттілік, тиімділік, өнімдер, ресурстарды талдау.

В данной статье рассмотрены комплексные сочетания ресурсного, производственного и экономического потенциала предприятия и методы повышения эффективности использования ресурсов предприятия для повышения конкурентоспособности продукции. Разработаны предложения по комплексной координации ресурсного, производственного и экономического потенциала предприятия и повышению эффективности использования ресурсов предприятия для повышения конкурентоспособности продукции.

Ключевые слова: предприятия, фактор, конкурентоспособность, эффективность, продукции, анализ ресурс.

This article discusses complex combinations of resource, production and economic potential of the enterprise and methods of increasing the efficiency of the use of enterprise resources to increase the competitiveness of products. Proposals have been developed for the integrated coordination of the resource, production and economic potential of the enterprise and improving the efficiency of the use of enterprise resources to increase the competitiveness of products.

Key words: enterprises, factor, competitiveness, efficiency, products, resource analysis.

Кіріспе

Ұйым нарықтық ортада белгілі бір бәсекелестік артықшылықты құру және сақтау арқылы өзінің қызмет саласындағы позициясын сақтауға және нығайтуға тырысады. Сыртқы ортадағы өзгерістер туралы да, өз ұйымының ішкі әлеуеті туралы да жедел ақпаратқа ие болу бәсекелестік позицияларды нығайту және кәсіпорынның ішкі ресурстарын пайдалану тиімділігін арттыру процестерінде маңызды элемент болады [1, 187-189б]

Бүгінгі таңда ұйымды ішкі әлеуетін тиісті деңгейде ұстап тұру үшін қажетті ресурстармен қамтамасыз ететін көз ретінде қызмет ететін сыртқы орта талаптарына уақтылы және жылдам жауап беру ерекше мәнге ие. Бұл дайын өнімді сату процесінде шаруашылық жүргізуші субъектінің сыртқы экономикалық қызметіне әсер ететін объективті факторлардың әсерінен қоршаған орта ресурстарын тұтыну нәтижесінде пайда болады. Осы себепті ұйымның тиімді қызметін қамтамасыз ету мақсатында тұрақты негізде оның ресурстық әлеуетіне талдау жүргізу ұсынылады [2, 68б].

Көбінесе ресурстық әлеует экономикалық әлеуетпен анықталады, алайда бұл мұқият емес, өйткені іс жүзінде ресурстық әлеует экономикалық негіз болып табылады. Сонымен қатар, ол "экономикалық әлеует" терминінің анықтамасында маңызды компонент ретінде қызмет етеді және оның мәнін көрсетеді.

Демек, экономикалық әлеуетті қалыптастыру және оны іске асыру сатысына көшу өндірісті қажетті ресурстармен қамтамасыз етпей, яғни ресурстық әлеуеттің қатысуынсыз мүмкін емес. Кәсіпорынның ресурстық, өндірістік және экономикалық әлеуеттерінің кешенді үйлесімі, ең алдымен, үш санат арасындағы тығыз байланысты білдіретін экономикалық көбею процестерімен анықталады. Экономикалық және ресурстық әлеует ұғымдарының арасында параллель болу үшін біріншісі тұтастай алғанда кәсіпорынның мүмкіндіктерін, оның ішінде материалдық өндіріс пен өндірістік емес саланы (қызметтерді) бағалау үшін, екіншісі кәсіпорын қызметінің жекелеген сегменттерін бағалау үшін пайдаланылуы керек.

Қазақстандық және ресейлік зерттеушілерді атап өтуге болады: А.П.Аксенова, А.В.Бабкин, А.Е.Воронкова, В.В.Глазунова, В.Я.Горфинкель, Н.Есмагулова, Р.Исмаилова, О.Е.Кузьмина, В.И.Королев, Е.А.Лаптева, А.А.Трифилова, Е.А.Яковлева және басқалар.

Әдістер мен материалдар

Тәжірибе көрсеткендей, қазіргі заманғы кәсіпорындар әр түрлі және айтарлықтай ресурстық әлеуетке ие бола отырып, оны тиімді пайдаланбайтындығын көрсетеді. Ресурстық әлеуетті пайдаланудың тиімділігін анықтау үшін қазіргі уақытта екі тұжырымдамалық тәсіл қолданылады, оларды пайдалану кәсіпорынның мүмкіндіктерін анықтауға мүмкіндік береді: жұмыс істеу, ресурстарды жиынтықта да, бөлек те бағалау.

Сонымен қатар, кәсіпорынның дағдарыс жағдайының және өндірістің тұрақсыздануының себептерінің бірі қаржылық және материалдық ресурстардағы шектеулер болуы мүмкін. Бұл ретте кәсіпорын ресурстарды пайдаланудың нәтижелілігін арттыру, материалдық ресурстарды сатып алуға жұмсалатын шығындарды азайту, тұтыну қарқынын оңтайландыру, өндіріс ырғағы мен өнім сапасын арттыру, сондай-ақ ресурстарды үнемдеу және шикізат пен материалдарды кешенді пайдалану жөніндегі басқа да шаралар есебінен ғана пайда алуды қамтамасыз ете алады [3, 32-36 б].

Қазіргі уақытта бәсекелестіктің біртіндеп өсуі, сұраныс пен ұсыныс динамикасының өсуі байқалады, бұл кәсіпорынның бәсекеге қабілеттілігін басқару жүйесінің қалыптасуына әкеледі. Бұл жүйе өзгергіштік пен белгісіздіктің жоғары дәрежесін ескере отырып, жоғарыда сипатталған факторларға барабар жауап беруі керек.

Көп жағдайда бәсекеге қабілеттілікті бағалау интуитивті деңгейде жүреді, сарапшылардың пікіріне немесе ұқсас саладағы ұқсас тәжірибеге байланысты. Алайда, бәсекеге қабілеттілік оны экономикадағы тәуелсіз институт ретінде сипаттайтын ерекшеліктерге ие болуда. Сондықтан себептерді толық талдау және анықтау, сондай-ақ бәсекеге қабілеттілікті арттыру үшін жан-жақты бағалау жүргізуге мүмкіндік беретін бірқатар әдістемелер мен көрсеткіштер әзірленді. Қазіргі уақытта экономика күрделі, тұрақсыз және қарама-қайшылықты процестермен сипатталады, олардың жалпы тенденциясы нарықтық қатынастардың кеңеюі болып табылады. Айта кету керек, әртүрлі ұйымдар мен салаларға қолданылатын жалпы қабылданған бірыңғай әдіс анықталған жоқ.

Теория мен практикада бәсекеге қабілеттілікті айқындаудың белгілі бір алгоритмі қалыптасты: бағалау мақсатын айқындау; талдау кезінде ескерілетін салаларды (қызмет түрлерін) айқындау; салыстыру базасын таңдау; өлшеуге жататын сипаттамаларды айқындау; таңдалған сипаттамаларды бағалау; бәсекеге қабілеттілік көрсеткішін есептеу; бәсекеге қабілеттілік туралы тұжырымдар және тиісті іс-шаралар.

Кәсіпорын мен бәсекелестерді салыстыру бізге белгілі бір тараптың бәсекелестік артықшылықтары туралы айтуға мүмкіндік береді. Өнім сатып алушылар үшін қызығушылық тудыруы үшін оның белгілі бір техникалық, пайдалану және экономикалық параметрлері болуы керек. Тауарларды сатып алудың шарты-бұл параметрлердің сатып алушының қанағаттандырылмаған қажеттілігінің негізгі сипаттамаларына сәйкестігі.

Кәсіпорынның негізгі қорларын басқарудың тиімділігін қамтамасыз ету үшін оларды ақылға қонымды бағалау үлкен маңызға ие [4, 108-110 б].

Бағалау әдісі деп белгіленген объектіні, затты зерттеудің жүйелі, кешенді әдісі түсініледі. Бағалау әдістерінің келесі бағыттарын бөлуге болады:

1	Ғылыми бағыты	(дедуктивті, индуктивті, базалық, экономикалық-математикалық, эвристикалық әдістер);
2	Басқару бағыты	(әкімшілік, экономикалық, ұйымдастырушылық, заңнамалық әдістер)

Кәсіпорынның ресурстық әлеуетінің бәсекеге қабілеттілігін бағалауды үш кезең түрінде ұсыну ұсынылады.

Бірінші кезең	Екінші кезең	Үшінші кезең:
кәсіпорынның жай-күйі туралы қаржылық-экономикалық ақпаратты жинау; кәсіпорынның негізгі мақсаттарын, қаржы-шаруашылық қызметінің бастапқы және түпкілікті сипаттамаларын анықтау.	ресурстық әлеуетті құраушылар арқылы кәсіпорынның бәсекеге қабілеттілігінің нақты деңгейін есептеу. Ол үшін келесі негізгі міндеттерді шешу қажет: - кәсіпорын әлеуетінің құрамдас бөліктерінің әрбір санаты үшін олардың ағымдағы жағдайын барынша толық көрсетуге мүмкіндік беретін көрсеткіштер кешенін таңдау; - кәсіпорынның нақты жағдайының ықшам моделін құру; - бақылау көрсеткіштері жүйесін анықтау; - әлеуетті құраушылардың әрбір санаты үшін бақылау көрсеткіштерінің ұсынылған мәндерін (ең жоғары немесе ең аз рұқсат етілген) белгілеу, яғни шартты эталондық модельді құру.	- зерттелетін кәсіпорындардың ресурстық әлеуетін пайдалану деңгейін талдау; - кәсіпорындардың ресурстық әлеуетінің резервтері мен ысыраптарын анықтау; - кәсіпорынның ресурстық әлеуетін басқарудың қалыптасқан жүйесінің тиімділігін бағалау.

Қарастырылған ұсыныстардың түпкі нәтижесі нақты экономикалық әсерлерді алу болып табылады, атап айтқанда:

- 1) жарамдылық коэффициентін арттыру; негізгі құралдарды жаңарту;
- 2) өнімді өндіру мен өткізуге арналған материалдық шығындарды азайту;
- 3) кадрлардың тұрақтамауын төмендету; құрамның тұрақтылық коэффициентінің өсуі; еңбек өнімділігінің өсуі; жұмысшыларды қабылдау бойынша айналымдардың төмендеуі; персоналдың біліктілігін арттыру, Орындалатын жұмыстардың біліктілігі мен күрделілігіне сәйкестігі; процестердің ырғақтылығын және өндірістің мамандану деңгейін арттыру; жарақаттану жиілігін төмендету; қызметтің әртүрлі түрлеріне лицензиялар санын арттыру; жаңа енгізілген технологиялар мен жабдықтар санын ұлғайту.

Қорытынды

Сондықтан, осы көрсеткіштерді басқару негізінде кәсіпорынның әлеуетін басқаруға және жоспарланған максималды пайда алуға және болашақта ресурстық әлеуеттің бәсекеге қабілеттілік деңгейін арттыруға бағытталған. Басқаша айтқанда, кәсіпорынның әлеуетін басқаруда оның құрамдас бөліктері арасында тығыз байланыс қамтамасыз етілуі керек: мүліктік, қаржылық, кадрлық, ұйымдастырушылық және техникалық. Сондай-ақ, кәсіпорынның ресурстық әлеуетінің әр компоненті әкелетін пайдалылық пен олардың экономикалық қызметін қамтамасыз ету үшін ресурстарды пайдалануға бөлінген қаражат мөлшері арасындағы байланысты бақылау қажет [5, 336].

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Бердникова Л. Ф. Ресурсный потенциал организации: понятие и структура: Вектор науки ТГУ №1(15). - 2011. - с. 201-203
2. Николаева М. Ю. Понятие, сущность, структура потенциала предприятия: Азимут научных исследований: экономика и управление. 2014. - №3. - с. 67-69
3. Сафарова И. М. Ресурсный потенциал предприятия: теоретический аспект: Экономика и управление: новые вызовы и перспективы №9. - 2015. - с. 108-110
4. Кохно П.А., Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учебник / П.А.Кохно, А.Д. Микрюков – Москва: Финансы, 2012. – 325с.

5. Барашкова О. В. Методика оценки ресурсного потенциала сельскохозяйственного предприятия // О.В. Барашкова, В.Н. Острцов. Молочнохозяйственный вестник. Экономика и экономические науки. 2012. № 4(8). с. 33.